

DEL 1

TEXT: JOEL APPELFELDT
teol dr. Enskilda högskolan

Det finns ett behov av att få en överblicksbild över trons grunder, presenterat på ett enkelt och tilltalande sätt.

Under våren kommer du att få läsa fem olika artiklar från trosbekännelsen skrivet av skribenter från olika sammanhang.

Del 1. Fadern

Del 2. Sonen
Del 3. Anden
Del 4. För-
samlingen
Del 5. Syndernas
förlåtelse

Fadern

Om den okände och den kände Guden

När biskopen Irenaeus av Lyon, en av de tidigaste teologerna efter apostlarnas tid, sammanfattar den kristna tron, gör han det i tre huvudpunkter; en punkt för Fadern, en för Sonen och en för Anden. Han följer den redan då etablerade ordningen för kristen trosbekännelse.

Huvudpunkterna

Sammanfattningen av huvudpunkten om Fadern lyder: *Gud, Fadern, oskapad, ofattbar, osynlig, en enda Gud, alltings skapare.*

I denna koncisa formulering framhåller Irenaeus Gud som både den kände och den okände. Gud är känd som "Fader", "en enda", och "alltings skapare". Samtidigt är Gud också "oskapad", "ofattbar" och "osynlig".

Formuleringen speglar två aspekter av den kristna teologin som senare kommit att benämnas som två teologiska vägar: den positiva och den negativa.

Den första vägen benämner kunskap om Gud i positiv bemärkelse. Gud är exempelvis "skapare" och "Fadern" men också kärlek, barmhärtig, rättvis och så vidare. Denna väg vilar på övertygelsen att det finns en djup koppling mellan det skapade och skaparen och att Gud aktivt gjort sig känd för människan.

Den andra vägen – via negativa – säger också något om Gud, men i negativ bemärkelse. Genom att benämna det Gud inte är fokuserar denna väg på hur Gud är bortom vår kunskap, erfarenhet och föreställning. Gud är till exempel – enligt Irenaeus – inte skapad, inte fattbar och inte synlig.

Båda vägarna är nödvändiga för en balanserad teologi. Gud är både den kände och den okände.

Fadersbegreppet

Teologin om Fadern har fyllt många böcker men vi kan få en bra inblick

Irenaeus av Lyon, död omkring år 202, är känd som den kristna kyrkans förste store teolog efter apostlatiden.

ILLUSTRATION: WIKIMEDIA

i några centrala teman genom att titta närmare på de ord Irenaeus använder för att beskriva Gud.

Benämningen av Gud som Fadern synliggör hur den kristna kunskapen om Gud utgår från det som uppenbarats genom Jesus Kristus. Medan Gamla testamentet nämner Gud som Fader vid något tillfälle så gör Jesus det ofta. Han som beskriver Gud som Fader och sig själv som hans "enfödde Son". Han lär också sina lärjungar att be "vår Fader" och drar därmed människan in i ett personligt förhållande till Gud.

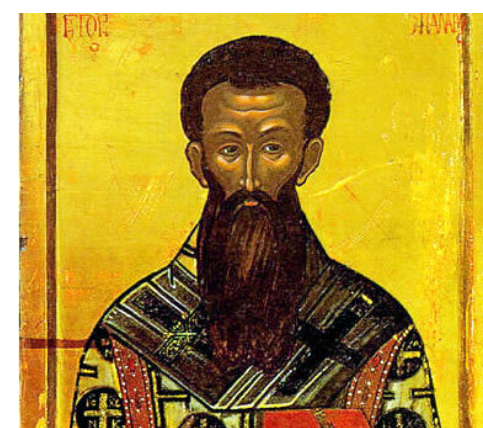
I linje med detta har "Fadern" blivit den primära liturgiska benämningen för Gud i kristen gudstjänst. Benämningen "Fader" syftar alltså både på Jesus unika förhållande till Gud – i tid och evighet – men också den relation till Gud som blivit möjlig för alla genom Jesus Kristus.

SAMTIDIGT ÄR inte fadersbegreppet oproblematiskt, inte minst då det för med sig konnotationer till högst bristfälliga mänskliga erfarenheter av faderskap och en lång historia av patriarkal dominans. Men som via negativa påminner oss om, är Gud också bortom alla bilder och föreställningar om faderskap. Att tala mer om Gud i moderliga, systerliga och broderliga termer kan därför ge balans. Inte som en ersättning för fadersbegreppet, men som ett komplement till förstäelsen av Gud.

Variation i språket belyser också dess begränsande förmåga att fånga det gudomliga. Gud är Fadern, men möter oss också som

ILLUSTRATION: WIKIMEDIA

Gregorios Palamas (1296–1359) menade att man måste gå vidare från både den positiva och den negativa vägen.

ILLUSTRATION: WIKIMEDIA

moder, syster och broder. Gud är den outgrundliga.

En enda

Med dessa ord framhåller Irenaeus kristen trosmonoteistisk, tron på "en enda Gud". Det kan vara nödvändigt att påminna sig som om även i dag.

Ibland uttrycks tron på Gud som treenig på sätt som vätter mot polyteism. Men kyrkan har från sina äldre judiska syskon mottagit tron på "Abrahams, Isaks och Jakobs Gud", den enda Guden.

Även om Jesus är "Gud av Gud, sann Gud av sann Gud, född och icke skapad" och An-

den är av samma gudomliga natur, så lär Jesus och kyrkans liturgiska tradition oss att främst vända oss till Fadern, i Sonen och genom Anden. Det finns definitivt utrymme för bön till – och tillbedjan av – Sonen och Anden, men genom att primärt vända oss till Gud Fadern (i Sonen och genom Anden) får vi hjälp att behålla vår blick på Guds enhet.

Alltings skapare

Irenaeus beskrivning av Fadern som "alltings skapare" var bland annat en markering mot gnostiska läror som menade att den högste Guden inte skapat den materiella världen, utan bara det andliga och immateriella. Det materiella hade i stället skapats av en ond lägre gudom.

Tron på Gud som alltings skapare har i kristen bekännelse inneburit ett erkännande av det skapade som i gott, om än skadad av synden och ondskans närvaro. Men det är i grunden god sak att vara människa och del av Guds skapelse.

Men samtidigt som vi talar om Fader som skaparen, har "allting blivit till" genom Kristus. Och som Irenaeus framhåller, "skapar Anden ordning och formar makternas mångfald". Alla tre är verksamma i skapelseprocessen. Ändå är Gud, som skapare, särskilt förknippat med Fadern.

SANNINGEN OM Gud som skaparen visar också på vårt ursprung i Gud, "ty det är i honom vi lever, rör oss och är till" som Paulus formulerar det enligt Apostlagärningarna. I dag kan

skapelseteologin även vara en viktig påminnelse om vårt ansvar att värda allt skapat och inte bedriva rovdrift på jordens resurser.

Oskapad, ofattbar, osynlig

I alla teologiska formuleringar ligger en risk att man tror att man fångat Gud. Här fungerar via negativa som en motvikt som påminner oss om att Gud är bortom våra föreställningar, osynlig, ofattbar och outgrundlig.

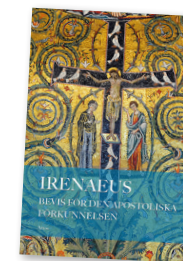
Alla begrepp skapar ju oundvikligen en viss föreställning om Gud. Ibland framhålls därför via negativa som en högre teologisk väg än den positiva teologin, eftersom den inte lika tydligt ger upphov till föreställningar om Gud utan är mer återhållsam. Men det vore en misstag att ställa vägarna mot varandra. I stället fungerar de väl i kombination.

DEN BYSANTINSKE teologen Gregorios Palamas från 1300-talet pekar på via negativas begränsning: "Gud är inte bara bortom kunskap, han är också bortom ickevetande." Palamas menar att man måste gå vidare från både den positiva och den negativa vägen. Den negativa teologin är inte bara agnostisk eller en vägran att veta något, utan ett steg på vägen att komma inför den outgrundliga närvaro. Målet med all teologi är – enligt Palamas – att öppna sig för den treenige Gud som inte går att fånga och låta sig förvandlas.

+ VIDARE LÄSNING

Bevis för den apostoliska förkunnelsen

Irenaeus Skellefteå: Artos (2007) Ny utgåva

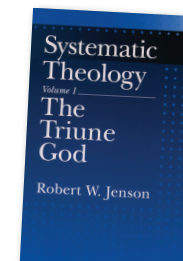
Om tron: att söka den djupa verkligheten

Patrik Hagman Skellefteå: Artos (2018)

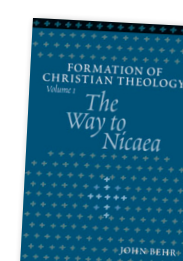
Systematic theology Vol. 1 The Triune God

Robert W. Jensen New York: Oxford Univ. Press (1997)

The way to Nicaea

John Behr Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press (2001)

"Alla begrepp skapar ju oundvikligen en viss föreställning om Gud"

→ HÅLL UTKIK

Nästa lektion kommer i nummer 9

